

מחוסר אבר במלחמה

בס' אדרת אליהו פ' שופטים כי תצא למלחמה וגו' סמך לראשי אברים לימד שמחוסר ראשי אברים אינו יוצא למלחמה עכ"ד, והנה במדרש רבה איכה פרשה ב' ד' והיה שם בן כוזיבא והיו לו מאתים אלף מקוטעי אצבע שלחו לו חכמים עד מתי אתה עושה לישראל בעלי מומין, אמר להם והיאך יבדקו אמרו לו כל מי שאינו עוקר ארז מלבנון אל יכתב באסטרטיא שלך והיו מאתים אלף מכאן ומכאן, וע"ש במתנות כהונה "קטועי אצבע כל אחד ואחד היה קוטע בעצמו אצבעו מחוזק לב ואמיץ כח", ואמרו חכמים שאין ראוי לעשות ישראל בעלי מומין, ולד' הגר"א הנ"ל הרי לא זו בלבד שאין ראוי לעשותם בעלי מומין אלא ששוב אין ראויים לצאת למלחמה.

בכור אם תלוי בלידה או עיבור

ב"ב דף קכ"ז שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה, ופרשב"ם שתי נשים של אדם אחד, והנה בס' קול אליהו ובס' דברי אליהו הובא בשם הגר"א שבכור לענין נחלה תלוי מי נתעבר קודם ולא מי נולד קודם, ובזה פי' הפסוק כי תהינה לאיש שתי נשים האחת האהובה והאחת שנאה וילדו לו בנים האהובה והשנאה והיה הבן הבכור לשנייה, ולמה נאמר וילדו לו בנים האהובה והשנאה דמשמע שהאהובה ילדה קודם לכן, וגם למה הוצרך ליתן טעם כי הוא ראשית אונו, וגם מאי קס"ד שיוכל לבכר את בן השנאה, וע"כ פי' דאייירי שהאהובה באמת ילדה קודם השנאה, וע"כ קס"ד שיוכל לבכר בן זה, אלא שהואיל והשנאה נתעברה קודם לכן הרי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה, וכבר הק' ע"ז דא"כ מאי קאמר דילדו במחבא וע"כ אין ידוע מי ילדה שהרי אין תלוי כלל בלידה אלא בעיבור, גם ע' בחכמת שלמה על שו"ע חו"מ סי' רע"ח שהביא ד"ז בשם הגר"ח מוולוז'ין וע"ש דמסיק לא כן אלא תלוי מי נולד קודם לכן, וע' בהעמק דבר להנצי"ב פ' תצא ששקר הועד בשם הגר"א שהדבר תלוי בעיבור. ובאמת שמקור הדברים בס' דברי אליהו הוא מס' סערת אליהו בליקוטים שבסופו, ובסוף הס' בהשמטות הובא בשם הגר"ר שלמה הכהן מוילנא ששמע בשם הגר"א שפי' הפסוק להיפך דוילדו לו בנים האהובה והשנאה היינו שהאהובה נתעברה קודם השנאה ורק שהלידה היתה לשנאה קודם האהובה וע"ז קאמר והיה הבן הבכור לשנייה, ואדרבה זהו כוונת הפסוק לאפוקי דאין תלוי בעיבור אלא תלוי בלידה.

בסו"מ וישמעאל

סנהדרין ע"ב א' אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סו"מ שסוף כו' ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, בפ"י הטור עה"ת פ' תצא כ' יש מקשים כיון שעתה הוא צדיק למה הוא נידון ע"ש סופו שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו באותה

שעה כמו שדרשו על ישמעאל שקיטרגו עליו מי שעתיד להמית בנך בצמא אתה מעלה לו הבאר אמר להן הקב"ה עתה הוא צדיק או רשע וכו' ונ"ל שאינו קשה שישמעאל לפי מה שחטא אח"כ לא היה חייב מיתה שלא המית בידים הילכך כיון שבאותה שעה היה צדיק דנהו כפי אותה שעה אבל בסו"מ כיון שלפי מעשיו שלאח"כ יתחייב מיתה ועכ"פ ימות חייב כו' עכ"ל, ובפ"י חזקוני ואל תשיבני מן ישמעאל שלא היה נדון אלא לפי מעשיו של אותה שעה שהרי ישמעאל כשר היה באותה שעה ממה שעתיד להיות רשע כו', ובמהרש"א ר"ה ט"ז כ' שישמעאל לא היה עתיד לחטוא בעצמו אלא בניו וע"כ לא דנהו אלא לפי מעשיו.

והנה תי' הטור הנ"ל לא א"ש לפמשי"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים ה"ד שכו' "ב"נ שהרג נפש אפי' עובר במעי אמו נהרג עליו וכן אם הרג טריפה או שכפתו ונתנו לפני הארי או שהניחו ברעב עד שמת הואיל והמית מכל מקום נהרג", ומבואר שגם בהורג ע"י גרמא חייב מיתה, וא"כ בישמעאל שייך ג"כ ד"ז שע"ש סופו שהרגו את ישראל בצמא.

ומש"כ בחזקוני שהיה כשר באותה שעה מאותה עבירה, ע' בס' מושב זקנים עה"ת שהרי כתיב ותרא שרה כו' מצחק, ופי' שם שהיה יורה חיצים על יצחק וא"כ לא היה כשר מעבירת רציחה.

[א"ה באלול תשע"ג בשיעור"כ אמר מו"ר הגרבי"ד פוברסקי ליישב דבסו"מ הרי ירדה תורה לסופו ואמרה שימות זכאי ולא ימות חייב ונמצא דהריגתו היא לטובתו ובישמעאל אין סי' זו].

עדים בבסו"מ

בפ"י אברבנאל עה"ת פ' תצא כ' יראה לי שכוון לומר שלא יצטרך בדבר הזה עדים ולא חקירה אחרת כי אם עדות האב והאם, כי לא יסבול השכל שיחייבו בניהם למיתה בהיותו נקי, ולכן אחרי שיאמרו אביו ואמו הדברים האלה אמר הכתוב ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים כו' עכ"ל. וברמב"ם פ"ז מממרים ה"ז מפורש שצריך עדים, וכן מפורש ברש"י ע"א ב' ד"ה בפני דבעינן עדים שהוכיחוהו ועבר שאין אביו ואמו נאמנים עליו להרגו דכתיב על פי שנים עדים יומת המת, עכ"ל. וכן מבואר בכל הסוגי' בדף פ"ו ב' שיש עדים בבסו"מ.

התראה באונס

כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה: והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את הנערה על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו ובערת הרע מקרבך: ואם בשדה ימצא

בבית מאיר סי' קי"ט כ' מקור לגירושין בע"כ ממה שבאונס מצינו לאו לא יוכל שלחה כל ימיו והרי אם מתרצה להתגרש ל"ש איסור זה ע' כתובות ל"ט ב', וע"כ שהלאו באופן שמגרשה כשאין רוצה ומוכח דאפשר לגרש אשה בע"כ.

ויל"ד בזה שהרי נערה האב מקבל גיטה ואילו היה צריך דעת בגירושין היה סגי בדעת האב שהוא הבעלים וכמו בקדושין, אך לענין מה שאונס יכול לגרשה מדעתה י"ל דתלי בדעתה ולא סגי דעת האב, וא"כ משכח"ל הלאו כשהאב מסכים לגירושין והיא אינה מסכמת, אך כ"ז בארוסה שעדיין לא יצאה מרשות האב ולא בנשואה, ולפי"ז להב"מ הנ"ל ליתא לדחי' זו כיון שבאונס אין אירוסין אלא רק כניסה לחופה.

וגם א"כ לא יתפרש לא יוכל שלחה כל ימיו, כיון שכל הנפ"מ היא רק בנערותה שהאב מקבל גיטה וכשתגדל לא משכח"ל לאו זה דמדעתה מותר לשלחה ובע"כ אי אפשר ומה מוכח שאפשר בעל כרחא.

וע' במאירי קדושין ב' שגט מועיל בעל כרחא מדכתיב ושלחה אפי' בעל כרחא, ובבית מאיר הנ"ל הביא מפר"ח שכ"כ דושלחה מביתו משמע בע"כ. ועמש"כ בזה בצה"ל קדושין ב'.

סימנים מן התורה

עד דרש אחיך אתו [כב ב]. ובבעה"ט כ' פירוש שידרוש האות שלו שיתן לו סימן בו. וזהו שאמרו רז"ל (ב"מ כז ב) דורשהו אם הוא רמאי אם לאו, מאי לאו בסימנים.

והנה כדבריו נמצא בזה חוקת דף קפד ע"א ויאמר י"י אל משה אל תירא אותו תרין אותו אינון שלימין באורייתא בתרין וויין חד דא וחד עד דרוש אחיך אותו מ"ט בגין דאינון אות ממש עד דרוש אחיך אותו דבעי לפרשא ההוא אות דההוא אבידה אוף הכא דין אותו דא עוג דאתדבק באברהם ומאנשי ביתה הוה וכד אתגזר אברהם מה כתיב וכל אנשי ביתו וגו', דא עוג דאתגזר עמיה וקביל האי את קדישא וכו'.

והיינו דהזהר גריס אותו עם ב' וויין ובס"ת שלנו עם ויין א' [ובמנחת שי העיר ע"ז] וגם לגבי עוג שנימול אמרה תורה אל תירא אותו היינו אות שלו והיינו הברית.

ושמעתי להוסיף דכ' אך את שבתתי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ד' מקדשכם [שמות ל"א י"ג] וברש"י לדעת – האומות בה כי אני ד' מקדשכם. והנה לגבי ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו דרשו ברכו במן וקדשו במן, ואולי הוא כנ"ל שויקדש אותו היינו אות שלו דע"י המן ידעו כי אני ד' מקדשכם. [מאת העורך]

לצבא צבא

איך יתכן שאכילת גבינה קשה, תציל ממוות.

בבן סורר ומורה, מצאנו שאכילת גבינה קשה מצילה ממוות, שהרי מבואר במסכת סנהדרין (דף ע"ב), שכן סורר חייב על אכילת בשר, ואם יש עבירה אפילו מדברין באכילתו, כגון תענית צבור, פטור, ולפי זה אם אכל גבינה קשה, הרי צריך להמתין שש שעות עד אכילת בשר, ונמצא שאם אכל את הבשר הרי אכילת איסור. ואינו חייב מיתה משום בו סורר.

האיש את הנערה המארשה והחזיק בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו: ולנערה לא תעשה דבר אין לנער חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה: [כ"ב כ"ג]

החילוק בין עיר לשדה, שבעיר הוא ברצון ובשדה באונס, צ"ע ממ"נ אם התרה בה הרי גם בשדה חייבת ואם לא התרו בה גם בעיר פטורה.

ולמ"ד חבר א"צ התראה אפשר להעמיד באשה חברה, אבל למ"ד שגם חבר צריך התראה קשה.

וי"ל שהתרו בה באמצע והרי תחילתו באונס וסופו ברצון פטורה ע' כתובות נ"א וא"כ בשדה הוי תחילה באונס, אבל בעיר גם תחילתה ברצון וע' בספורנו, וכן מבואר במשך חכמה.

והיינו שאם היה תחילה ברצון לא נימא שהסוף לא חשיב רצון אלא אונס אלא רק אם התחילה היתה ברצון.

ואכתי ק' למ"ד בכתובות שתחילתה באונס וסופה ברצון אסורה לבעלה וצ"ע איך הדין לגבי חיוב מיתה ואם נימא דחייבת א"כ מ"ש עיר משדה דמ"מ אחר התראה הוי מזיד. אך אפשר דס"ל חבר א"צ התראה. וע' תרגום יונתן.

שינוי השם באתנן

לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ד' אלהיך לכל נדר כי תועבת ד' אלהיך גם שניהם [כ"ג י"ט] ובב"ק ס"ה ב' למדו שינוי קונה ממה שאמרו גבי אתנן הם לא שינוייהם, והנה לקמן ס"ו ב' מבואר גבי גזילה שינוי השם כשינוי מעשה, ומה"ט מבואר בדף ס"ז שגב שהקדיש הו' שינוי השם ומהני, והרי כל אתנן שפסול לגבוה היינו שמקדשת לגבוה, ולמה פסול הרי הוי שינוי השם, ואמנם מבואר שבשינוי השם צריך גם יאוש, אבל בתו' ס"ז א' מבואר דמה שצריך גם יאוש, משום שאינו שלו ואין לו כח לעשות שינוי השם, אבל באתנן הרי זה שלה ויש לה כח להקדישו וא"כ יש כאן שינוי השם.

פועל בכרם לא יאכל אכילה גסה

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן [כ"ג כ"ה] ובב"מ פ"ז ב' אי' שבעך ולא אכילה גסה, ובתו' הק' שהרי כתיב ואכלת ומזה אפשר למעט ולא אכילה גסה דאכילה גסה לא שמה אכילה.

והנה בתו' נזיר כ"ג א' ד"ה פסח מיהא קעביד משמע דאכילה גסה שמה אכילה, וקשה דפרק בתרא דיומא דף פ קאמרי' האוכל אכילה גסה ביה"כ פטור דלא שמה אכילה, ואומר ר"ת דתרי ענייני אכילות גסות יש וההוא דיומא כגון שנפשו קצה באכילה מרוב שובעו והכא שאין נפשו קצה אלא שאינו רעב לאכול לתיאבון עכ"ל.

ולפי"ז י"ל דמה שמיעטו כאן אכילה גסה שאין הכוונה על אופן שנפשו קצה שע"ז לכא' א"צ למעט דמה"ת יאכל הפועל באופן זה, אלא הכוונה שלא יאכל באופן שאינו רעב לאכול לתיאבון, והרי ד"ז חשיב אכילה וא"א למעט מקרא דואכלת וע"כ צריך קרא דשבעך.